

Vály Sándor megújult honlapja

A Finnországban élő rendkívül sokoldalú magyar művészt (rendhagyó festői,, installációs, videós munkáival van jelen a jelenkori euópai képzőművészetben) az Ághegy 20. számában (2596-2608 oldal) mutattuk be. Műveinek terjedelmes listáját finn eredetiben adjuk közre. Alkotássorozataiból, folyóiratunkban sajnos csak mutatóba válogathattunk, mostanában nagy érdeklődést kiváltó videós munkáit honlapjáról ismerhetik meg az érdeklődők. <http://www.myspace.com/sandorvaly>
<http://valy.merules.info>

SÁNDOR VÁLY

Syntynyt 1968 Budapest, Unkari

Taideopinnot unkarissa 1982-1988

Taidemaalariliiton jäsen vuodesta 1995

Tarihstan Akatemian jäsen vuodesta 1997

SOLO EXHIBITIONS:

- 2009 One Hundred Thousand Years of Solitude, Galleria U, Helsinki, Finland
- 2009 Selected Life I. Gallery Huuto, uudenmaankatu, Helsinki, Finland
- 2007 Selected Works, Jetty Barracks Gallery, Suomenlinna, Helsinki, Finland
- 2006 The table of Giotto, Galleria Huuto, Helsinki, Finland
- 2005 Die Geburt der Tragödie, tm gallery, Helsinki, Finland
- 2004 Die Geburt der Tragödie, Kastellaanimaja Galeriis, Viro, Tallin
- 2003 Cosmic Daybook 03/ Lönnström Art Museum, Rauma, Finland
- 2002 Cosmic Daybook 02/ Zen, Gallery AMA, Turku, Finland
- 2002 Cosmic Daybook 01/ Tabula Smaragdina, Gallery U, Helsinki, Finland
- 2000 The Harpist of Kheros, Cafe Engel, (Art Goes Kapakka) Helsinki, Finland
- 1999 City of Immortality, Aboa Vetus/Ars Nova, Turku, Finland
- 1999 Kipandum, Eesti Rahvusraamatukogu, Tallin, Estonia
- 1999 Kipandum, Scen Pegasos, Vaasa, Finland
- 1998 Anatomia Pseudomonarchia Daemonum, Studio Mezzo, Helsinki, Finland
- 1997 Korgaj Eepos, Hungarian Cultural and Scientific Centre Helsinki, Finland
- 1996 Nekropolis, Galleria Pinacotheca, Jyväskylä, Finland
- 1995 Talazüek, Finnish National Museum, Helsinki, Finland
- 1994 Kevään uhri, Gallery of Industrial Art, the Cultural Centre of Turku, Finland
- 1992 Talviäidin juhla, Hungarian Cultural and Scientific Centre Helsinki, Finland
- 1992 Pakana-alltareita, Vapauden Aukio, Helsinki, Finland
- 1990 Jazz Presso, Szentendre, Hungary
- 1989 Kilátó Galéria, Budapest, Hungary
- 1988 Church of the mental hospital, Budapest, Hungary
- 1987 Zichy kastély, Budapest, Hungary

GROUP EXHIBITIONS:

- 2009 Naum Book Art, Museum Papiermühle Homburg, Germany
 2008 Rytmi, Raisio, Contemporary Summer, 08
 2008 Naum Book Art, Istanbul, Ankara, Turkey
 2008 Naum Book Art, Finnish Institute, Paris, Francia
 2008 Naum Book Art, Finland-Institut, Berlin, Germany
 2007 Finno-Ugric National Culture Festival, Mordovia – Saransk, Russia
 2007 Artist's books: Finlands konstnärsböcker Grafiska Sällskapet, Stockholm, Sweden
 2006 Naum Book Art, Kaupungin kirjasto, Lohja, Finland
 2006 Kirjahduksia-taiteilijakirjanäyttely Lönnström Art Museum, Rauma, Finland
 2005 Memory Works, Galleria U. Helsinki, Finland
 2002 Taidehalli, Taiteilijaseuran 107.näyttely, Helsinki, Finland
 2001 Ugriculture, Riihimäki Art Museum, Finland
 2001 Ugriculture, Lönnström Art Museum, Rauma, Finland
 2000 Ugriculture, Gallen-Kallela Museum, Tarvaspää, Finland
 1997 Side by side, Pori Art Museum, Pori, Finland
 1995 Regnum Vendiorum, Manchester, England
 1995 Non Ultra Descriptus, Valkeakoski, Finland
 1994 Non Ultra Descriptus, Hungarian Cultural and Scientific Centre Helsinki,
 1994 Nuorten suomalais-ugrilainen yhteisnäyttely, Komi, Syktyvkar, Russia
 1993 Shaman Summer, Kemi Art Museum, Kemi, Finland
 1987 Wien, Austria
 1987 Encs, Hungary
 1986 Encs, Hungary
 1985 Zsámbék, Hungary

AWARD

The Finnish Critics' Award 2000 The Finnish Critics' Association

GRANTS

- 2007 Finnish Cultural Foundation
 2006 Ministry of Education
 2005 Finnish Cultural Foundation
 2003 Finnish Cultural Foundation
 2001 FRAME
 2000 FRAME
 1998 Ministry of Education
 1997 Finnish Cultural Foundation

COLLECTIONS

- Helsinki City Art Museum
 Kemi Art Museum, Kemi, Finland
 Pori Art Museum, Pori, Finland
 Lönnström Art Museum, Rauma, Finland
 RikArt, Helsinki, Finland
 Lars Swanljung collection
 Helsingin Kaupunginkirjasto

PERFORMANCES

- 2009 LÄBAS:ÄÄNIVALTA JA MAAN SIUNAUS Galleria Augusta, Suomenlinna
 2009 100 000 years of solitude (s.vály - juha valkeapää)
 2005 Memory Works Concert Performance – Gallery U. (S. Vály-J.Valkeapää)
 2005 Unbearable Lightness of Destiny – Gallery U, Helsinki (S. Vály-J.Valkeapää)
 2004 Die Geburt der Tragödie – Kastellanimaja Galery, Estonia Tallin
 (S.Vály-J.Valkeapää)
 2003 The Birth of Art - Lönnström Art Museum (S. Vály - Dwi Setianto)
 2002 My personal message to the Universe - Galleria U (S.Vály -Dwi Setianto)
 2002 LaBas PerformanceFest - Forum Box (J.K.Ihalainen- S.Vály)
 2001 LaBas PerformanceFest - Kaapelitehdas (J.K.Ihalainen-S.Vály)
 2000 The Harpist of Kheros - Cafe Engel / (Valkeapää - Vály)
 1999 Trans for Mance I. - Turku performance fest, Manila (J.K.Ihalainen-S.Vály)
 Trans for Mance II. - Sauna baari, Helsinki. Poikkeustila - Performance
 Fest. Cable Factory , Helsinki (J.K.Ihalainen S.Vály)
 1997 Korgaj Epic - Cable Factory , Helsinki
 1992 Heathen Altars - Vapauden Aukio, Helsinki

BOOKS

- 1995 S.Vály - Talazüek, Palladium kirjat
 1998 S.Vály - Talazüek Ob Uzuk / Nekropolis, Apokrif
 1998 S.Vály - Korgaj Eepos, Apokrif
 2002 S.Vály - Cosmic Daybook, Apokrif
 1997 Side by side - Porin taidemuseo
 2000 Ugriculture - Contemporary Art of the Fenno-Ugrian
 Peoples, Gallen-Kallelan Museo
 2003 J.K.Ihalainen - Sándor Vály *Laiminyödyn maailman todistus* runo CD
 nud records 03
 2003 Heikki Saure: zen ja kirjapainon siirtämisen taito (tarihstanin akatemian
 kielitieteilijä sivu 127-133, 165-166) sammakko 2003
 2003 Otso Kantokorpi: Kosketuspintoja. Viisikymmentäyksi suomalaista
 nykyaiteilijaa. Kustannus Oy Taide
 2009 Selected Works, Palladium Kirjat, 2009
 2009 Fotoworks, Palladium Kirjat, 2009
 2009 Erään maalarin merkintöjä, Palladium Kirjat, 2009
 2009 J.K.Ihalainen - Sándor Vály *Yötä päivää* runo CD n.u.d. records

MUSICAL WORKS (project)

- 1994 Talazüek folk music and songs. Selected and compiled by Sándor Vály, Pia
 Fraus
 1995 Sacred music from Talazüek. Selected and compiled Sándor Vály and Petri
 Huurinainen
 1996 Epic of Korgaj. Selected and compiled S.Vály, J.
 Valkeapää, P.Huurinainen, J.K.Ihalainen
 1997 Epic of Talazüek. Selected and compiled S.Vály, J.
 Valkeapää, P.Huurinainen, J.K.Ihalainen

FILMS

- 2001 Cosmic Daybook I-VII.
- 2002 Vita-Morte (italia - sicilia) 2002
 Amore / Mare
 Arte Povera-Italian Graffiti
 Mandala
 Buddha / Dance
 Epiloge
 Portre
 Taormina / in memoriam Csontváry
 My personal message to the Universe
 Technobeach
 Gilgames (animatio)
- 2003 The Birth of Art / performance
 The Last Mohikan (document) 60 min
 Ritual
 Cosmic Daybook (document) 120 min.
 Pain
- 2004 Toro
 Spanish Street Project
 Vita-Morte II.
 Arte Povera II. Spanish Graffiti
 Die Geburt der Tragödie
- 2005 Unbearable Lightness of Destiny
 Memory Works No1.
 Memory Works / Five Improvisations / Juha Valkeapää Doc.
 Memory Works II. doc.film
 Näkymätön pilari / Laimo Lang. Doc.film
- 2007 The parable of the Blind / Bruegel variations
 The procession to Calvary / Bruegel variations
- 2008 La Siége de L'air I
- 2009 La Siége de L'air II.
 100 000 years of solitude

MUSICAL WORKS

- Niskende Tewtär
- 1989 Ange Ösais /n.u.d. records
- 1990 Niskende /n.u.d. records
- 1992 Uhrilaulut /n.u.d. records
- 1993 Suon kansa /n.u.d. Records Non Ultra Descriptus
- 1994 Urban Grandier /n.u.d. records
- 1994 Book of Henoch /n.u.d. records
- 1994 Book of Daniel /n.u.d. records
- 1995 Ludus Danielis /n.u.d. records
- 1995 Apocalypse /n.u.d. records
- 1995 Apocalypse II. /n.u.d. records

- 1995 Book of Death /n.u.d. records
 1996 Angelheart /n.u.d. records
 1997 The Golden Games /n.u.d. records
 1998 Labyrinth /n.u.d. Records. Steel Ballet
 1997 20th century is dead /n.u.d. records
 1997 Film music Vita Nuova Film by Raimo Lang, n.u.d. records

Digital Dead Sapiens

- 1998 Digital Dead Sapiens /n.u.d. records
 1999 Digit Zeit /n.u.d. records
 2001 Zombieland (Berlin-Budapest) /n.u.d. records
 2002 Exe.homo /n.u.d. records
 2003 Allah Akbar /n.u.d. records
 2005 Welcome To Counterculture n.u.d. records
 2007 Death Poem, n.u.d. records
 2008 New York Kolo, n.u.d. records

Vanishing Silence

- 2008 Vanishing Silence. Sándor Vály / Solo Works
 2001 Ambient Works – Amon Ra with Imre Apró 88-96 /n.u.d. records
 2002 Melancholia - Pianoworks /n.u.d. records
 2003 Works (document) 1986-2004 I-XVI n.u.d. records
 2004 DaDaworks – Piano and sampler works n.u.d. records
 2004 Unbearable Lightness of Destiny , MemoryWorks with Juha Valkeapää, Piano and samplerworks, n.u.d. records
 2005 Melancholia II. – Pianoworks n.u.d. records
 2006 Bruegel Variations - Piano and SamplerWorks with Nikoletta Máté, n.u.d.
 2007 Boken Piano - Piano and SamplerWorks

Critics and review

- 1991** Rés, Kortárs Alkotói Műhely ,okt, nov, dec,1991 Vály: *Az alvás búvóhelyén*
1993 Suomi Nousevat Shamaanit 1993/3Kaleva Shamanistiset säleet sytyttävät Meri-Lapin viettämään taidekesää 29.05.1993
 Helsingin Sanomat 10.06.1993 Kuvataide on shamaanimatalla
 Kaleva 1993 Shamaanikesä ei tunne rajoja
 Pohjolan Sanomat 02.06.1993 Pappi, lääkäri ja taiteilija
 Pohjolan Sanomat 29.05.1993 Shamaanikesä korostaa ihmisen suhdetta luontoon
 Kaleva 1993. *Taide on lääkettä*
 Kaleva 26.09.1993 *Saatana saapui Suomeen*
 Pohjolan Sanomat 13.06.1993 *Sándor Vály - shamaani*
 Pohjolan Sanomat 29.05.1993 *Shamaanikesä avaa Meri-Lapin portit*

1994

- Turun Sanomat 03.02.1994 *Muinaishenget puhuvat suurtorilla*
 Abo sanomat? 12.02.1994 *Heltäckande mystik och förbjudna blommor*
 Helsingin Sanomat 22.10.1994 *Non Ultra Descriptus*
 Helsingin Sanomat 1994..? *Suomalais-ugrilainen taide esillä Komin Syktyvkarissa*

1995

Helsingin Sanomat 16.09.1995 *Nykytaiteilijasta nojatuoliantropologiksi* Talazüek
 Taide 5/1995 *Sándor Vály: Talazüek*
 Museo lehti 1995/4

1997

Helsingin Sanomat *Todisteite omasta olemassaolosta* 1997
 Suomen kuvalehti 12.09.1997 *Sándor Vály, kulttuuria keksimässä*
 Helsingin Sanomat, Nyt liite 19.9.1997 *Lainausmerkit kunniapaikalle*
 Helsingin Sanomat 20.9.1997 *Epätosi arkeologia*

1998

Helsingin Sanomat 1998 *Muuttuvaa anatomiaa*

1999

Taide *Miten eepos on totta?* 1999
 Pohjalainen 6.01.1999 *Pegasos tarjoaa Kipandumin aarteita*
 Pohjalainen 16.01.1999 *Niin on jos siltä näyttää*
 Vasabladet 16.01.1999 *När arkeologi blir konst* (Ungersk konstnär visar en försvunnen kultur)
 City (Vaasa) 01/99 *Opastettu kierros läpi valekulttuurin*
 Taide 01/1999 *Myytit, eepokset ja taide/ Olen rakastunut historiaan*
 Turun Sanomat 25.11.1999 *Aimutlaatuinen aikamatka kuolemattomuuden kaupunkiin"*
 Helsingin Sanomat 26.11.1999 *Toden ja tarun sekoitus*
 Helsingin Sanomat 02.12.1999 *Kuolemattomien kaupunki*
 Abo Underrättelser 04.12.1999 *Odödlighetens stad*
 Abo Underrättelser 25.12.1999 *Ars Nova visar de odödligas stad*
 Turun Sanomat 28.12.1999 *Uskoteltu tosi menneisyys*

2000

Valopilkku 23.03.2000 *Kuolemattomuuden kaupunki*
 Suomi-Unkari 3/2000 *Kirjavaa ugrien kulttuuria* Ugriculture
 Taide 3/2000 *Myytit elävät - Ugriculture*
 Helsingin Sanomat / NYT liite 22.09.2000 *Taidetta alkuperiltä*
 Kritiikin Uutiset 2/2000 *Kritiikin kannukset sai Sándor Vály*

2002

Turun Sanomat 31.10.2002 *Ihmiskunnan alkuhämäristä monenlaisiin luontohavaintoihin*
 Helsingin Sanomat NYT liite 08.11.2002 *Revityllä paperilla perusasioiden äärelle*
 Turun Sanomat 13.11.2002 *Maailmankaikkeuden matkamies*
 Turkulainen 30.10.2002 *Sándor Vály'n kierrätyskosmos*
 Abo Underrättelser 11.2002 *Färgglädje och kosmiska betraktelser*

2003

Länsi-Suomi 18.01.2003 *Sándor Vály'n Kosminen päiväkirja - Kuvia ihmiskunnan maailmankuvien historiasta*
 Uusi Rauma 18.01.2003 *Mikä on se hetki, jolloin ihminen heräsi tietoon?*
 Satakunnan kansa 18.01.2003 *Muistikuvia ihmiskunnan tietopankista*
 Peilikuva / Spegeldbild *Sándor Vály ja Talazüek*
 Kirjo/kirjallisuus- ja kulttuurilehti 01/03 *Cosminen päiväkirja*

2004

SIRP eesti kultuurileht 17.09.04, nr 34 Suurte ajaloo- ja kultuurilegendide tõlgendaja Sandor Vály näitus “Die Geburt der Tragödie Romániai Magyar Szó 18.09.04 Elfelejtett élmények újratudatosítója. Beszélgetés Vály Sándor képzőművésszel

2005

Helsingin Sanomat 28.04.2005 *Menetetyн maailman elegiat*

Sándor Vály-Johanna Domokos: Die Geburt der Tragödie / keskustelu

LÁTÓ szépirodalmi folyóirat Suomi numero 07/2005

Sándor Vály rumot ja käännökset

2006

Särö-Kirjallisuus-ja kulttuurilehti 1/2006

S.Vály- Avignonin naiset / Jälkisäädös

Helsingin Sanomat 06.10.2006 *Kun tila hajoa ajaksi*

2007

Kirjo kirjallisuus- ja kulttuurilehti : Maalaus soi! Bruegel variations / kritiikki

Särö Uuden itämaan kirjallisuus- ja kulttuurilehti 3/2007: Sándor Vály

Ághegy - Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam. 20. szám / keskustelu

Suomi –Unkari 4/2007 Tyhjän ja täyden arkeologia / Otso Kantokorpi

Taide 4/08 Bruegelia sävelkattilassa / Erkki Pirtola

2008

YLE, radio1 (Uudet levyt, kritiikki) Bruegelin maalaukset alkavat soida, Bruegel Variations

Die Geburt der Tragödie

Beszélgetés Vály Sándorral, a Helsinkiben él magyar képzőművészessel, a Finn Képzőművészeti Szövetség Galériájában, 2005-ben tartott kiállítására ürügyén

D.J. Kezdjünk egy 19 éves kori emlékekkel, jó?

V.S. Ez egy reggeli történet. Éjjel muri volt, későn keltünk másnap. Lányok ébresztenek ágyamban. Az ablakon besüt a Nap. Rigók énekelnek, ugat a szomszéd kutyája. Nyújtózkodva fürdöm a reggeli fényben és lustán szövöm a napot. Felöltözöm és felsétálok az emeletre, ahol a reggeli vár. Illatos erős kávé, friss kenyér, saláták, tojás, felvágott és sajt, hozzá frissen csavart narancslé. A magnóból 180-as csoport, Steve Reich zenéje árad. Az asztal körül Attila, Viktor, Imo, Zoli és a lányok. Reggeli beszélgetések. Mindenki szédül még egy kicsit. Kiülök a kertbe a hatalmas diófa alá olvasni. Közben nézem a rigókat, hogy ugrálnak, rohagnak a szőlőtőkék alatt. Csókváltás a fa árnyékában, majd barátaimmal túrúra indulunk a közeli hegyre. Velünk van néhány üveg jó bor. Felérünk a hegyre, bort iszunk, beszélgetünk. Hirtelen friss nyári zivatar érkezik. Félmeztelenül állunk az esőben, fejünkbe szállva az angyalokkal. Nevetünk. 19 éves voltam ezen a reggelen.

D.J. 22 éves voltál, amikor 1990-ben megismerted, ki később feleséged lett, Nea Lindgrent, és nemsokára Helsinkibe költöztél. Miként tudnád a legrövidebben jellemezni az itteni hangulatot?

V.S. Misztikumból való kizártságunk tényezője az individuum és a racionalitás. Mind a kettő megtalálható itt Északon.

D.J. Melyik épület ragad meg téged Helsinkiben?

V.S. Például a Tempelioukio sziklatemplom. Az év világos szakaszaiban döbbenetes a látvány és a hangulat, ahogy a tetőzetten, a gerendák mellett beszűrődik a fény és körbejárja a templom falait. De egyszer tél derekán, ahogy ültem a templomban, és hallgattam a fiatal hím angyalok énekét és felnéztem a mennyezetre, a Napra, amely épp földalatti útját járja, mélyen. A mennyezetet keresztül az Úr sötétsége tört át. Mintha a Nappal együtt utaztam volna a pokol fenekére.

D.J. Asztalodon Márai 1943-44-es naplója. Hogyan szól ez neked?

V.S. Márai művében a szellemi szenvedésről vall, ahogy egy író megélte osztályának árulását és eltűnését, egy egész ország szellemi összeomlását, amiért saját népét és politikáját tette felelősé. Márai jól jellemzi ezeket a mindenkin keresztül törtető, karrierista, kegyetlen és ostoba embereket, akik kivették részüket az ország elpusztításában. Kifosztották, tönkretették legalább ötven évre. Én is ebben a rákövetkező ötven évben születtem. Ebben nőttem felnőtté. Éjjel Radnóti Bori naplóját olvastam. Megrendít, mint mindig, amikor az emberi nagyság még a halált is legyőzi. Feleségéhez írt levele megszégyeníti a világot.

D.J. Kertész Gályanaplóját is olvastad...

V.S. Kertész naplóját a könyv felétől egy kicsit óvatosabban olvastam. Néha felmerült a kérdés, vajon mi tartja életben Kertészt, aki briliáns mondatokba tudja foglalni a XX. század emberének helyzetét. Számomra a szenvedés, legyen bármennyire egyetemes, nem az egyetlen ok életben maradni. Úgy élveztem a könyvet, hogy egyre kevesebbszer akartam kinyitni, de közben tudtam, hogy nem akarok lemaradni gon-

dolatairól. De kétségtelenül ébresztő. Briliáns halottkém.

D.J. *Hogyan festesz az utóbbi időben?*

V.S. Mostanában észrevettem, hogy úgy dolgozom képeimmel, ahogy a vadász fátaszta ki vadját, hogy a végén elgyengülve, feladva, megadja az ellenfélnek az utolsó dőfés tiszteletét. Hagyom, hogy képem lassan, napról napra érjen, és csak kicsiket "dőfök" belé, hogy annál nagyobb legyen a győzelem érzete. Nem ledőfni egyből, hanem a veszély érzetével és lehetőségével, minél közelebb férkőzni a nemes vadhoz, hogy a végén szemtől-szembe, egymás leheletét, lihegését magunkba szívva megadjuk a végső dőfést, amivel az örök vadászmezőkre küldjük a művet. Így transzponáljuk át e világból a másikba.

D.J. *Milyenek a festői válságaid?*

V.S. Például késői kelés, kevés értelemmel. Szürke, borongós halál a természetben. Bach Goldberg variációit hallgatom. Teljességgel kifejezi érzelmeimet ilyenkor. Nem festek heteket, csak írok. Ez is valami, bár jobb szeretnék festeni, de az írópapír a legolcsóbb anyag. Ecseteim is haldokolnak. De nem panaszkodhatom, hiszen ilyen időkben kezdek megérteni dolgokat, és ez nyugalommal tölt el.

D.J. *2000-ben átvettél egy neves díjat, melyet a finn kritikusok az év legjobb kiállításáért adtak. Ez volt a tied. Utána meg hazagyalogoltál a téli hidegben, mert nem volt buszjegyre pénzed.*

V.S. Igen. A kultúra múzeumában adták át. A finn Művészet újság vezéregyénisége Otso Kantokorpi nyújtotta át, fekete pólójában, rajta, „köszönöm Tolsztojnak, hogy megmentett a művésztől” felirattal. Az én válaszom erre az idézetre az volt, hogy „Köszönöm a művészetnek, hogy megmentett az öngyilkosságtól.” Megsétáltattak, majd elvittek megebédeltetni. Akkoriban vesztettem el a műtermemet és igen le voltam égve. Annyi pénzem sem volt, hogy a ruhatárat kifizessem. Haza felé gyalog mentem, mert nem volt buszra pénzem. Elég perverz érzés volt.

D. J. *Hogyan indult a 2005-ös év? Külsőleg nagyon aktívnak tűnik, hisz februárban közösen kiállításod volt Nea Lindgrénnel és Juha Valkeapäävel a Magyar Ház a Galéria U-jában, melyen képeid, nagyapádról készült filmed volt látható és Juhával performanceokat is tartottatok. Áprilisban a Finn Képzőművészeti Szövetség Galériájában állítottál ki. És ez csak az év első fele.*

V.S. Ez az év alkotóilag lassabban indult, mint máskor. Majd három hetet kellett várnom, míg megszülettem az év első munkáját. Ezek az első munkák mindig jelentőséggel bírnak, mert megadják irányát az évnek. Sokszor merült fel a múlt évben a kétség, hogy nincs tovább. Amit a művészetemben művelek, többé nem megoldás számomra. Más felé kell nézmem a társművészetek területén. A Bruegel Symphony is egy ilyen kísérlet, ahogy a performance-k is, a film, az írás. De minden kísérlet ellenére, az egyetlen dolog, ami tökéletesen kielégíti létem, az a képzőművészet. Minden más csak oldalprojekt. Nehéz kiutat találni, és talán várnom kellene kiállításom visszhangjáiig, hogy hogyan, merre tartsak tovább. Félő, hogy minden energiám és igyekezetem ellenére ez az év a lassú alkotás éve lesz. Saját temperamentumom és belső éresemet egyensúlyban kell tartanom valahogy. A képzőművészet tere szűkül, míg a társművészeteké tágul. Számomra a zenében vannak meg azok a lehetőségek, amelyeket jelen esetben nem látok a festészetben. De a zenében bizonytalan vagyok, mert nincs meg a technikai felkészültségem, hiába szólalnak naponta meg újabb és újabb

szimfóniák a fejemben, ha egyszer emberfeletti érzem a lejátszását. Brueghel Szimfónián is lassan két éve dolgozom és Nikit (Máté Nikoletta) is be kellett vennem a kották letisztázásához. Nélküle nem menne. Ezért köszönet neki. A nagy kérdés ebben az évben az, hogy mit vetek és mit aratok.

D.J. *Manapság Finnországban is nagyon gyakori, hogy a képzőművészek rövidebb-hosszabb értelmezéseket írnak műveik nézőinek. Szerinted szükséges ez?*

V.S. Művésznek saját képeiről írni öngyilkosság. A művészet nem azzal foglalkozik, amit az ember tud, hanem azzal, amit érez, ezért minden szöveg, magyarázat, mely erősíteni kívánja a művek értelmezését, csak gyengíti. Goncsarov Oblomovjában a hős rajtakapja inasát, amint verseket szavalgat. „Érted a verseket?” - kérdezte gúnyosan. „Ha érteném - felelte az inas-, akkor nem lenne vers. Egyetérték vele. A művészetekben meg kell hagyni a felfoghatatlant, a misztériumot, ami fentről jön és az alkotó tudatosan, vagy tudattalanul veszi az adást, a programot, amely alkotásra készíti. Ha a művészet egyértelmű, logikus és áttekinthető lenne, nem foglalkoznék vele.

D.J. *Legutóbbi kiállításodban, Die Geburt der Tragödie, hatalmas képein (2X3 méteresekek) gyönyörűen kerülnek elő olyan mesterek, akikkel közös témáid vannak. Mesél-nél arról a számodra fontos előtörténetről, mely képeid megalkotására készítetted?*

V.S. E kiállítás anyagát négy nagyobb témából válogattam össze, melyek az utóbbi két évben foglalkoztattak. Nietzsche, Brueghel, Schubert és Böcklin. Munkáimmal nem csak az alkotásokra reagáltam, hanem a korra, amiben megjelentek ezek az alkotók és e kor szellemi - lelki kapacitását mértem a mai korhoz, emberhez, közösséghez, társadalomhoz, időhöz és térhez amiben élek, élünk. E négy témának közös kiindulópontja Nietzsche, *A tragédia születése* című fiatalkori tanulmánya volt, amiben a dionüszoszi és Apollóni emberkép felvázolásával foglalkozott. Csak annyiban követtem Nietzschét, amennyire egyetértettem vele, máskülönben saját fejem és szívem után mentem. Tehát munkáimban felesleges Nietzsche filozófiai rendszerét keresni.

D.J. *Végyük ezt a négyes fogatot egyenként sorra. Schubert? Böcklin?*

V.S. Nemrég jöttem rá, a korábbi korszakom, melyet a Cosmic Daybook munkái jeleznek, mind ezekre a nagyméretű képekre készített fel vonalaival, energiáival, impulzusaival. Először Schubert - *A halál és a kislány* nagyméretű partitúráin dolgoztam. Majd hozzájött Böcklinnek *A Holtak szigete*. A kép érdekessége az, hogy Böcklin nagyon kevés képet festett, sőt, tulajdonképpen az egyetlen ismert képe, önarcképtől eltekintve. *A Holtak szigete* a kor érzelmének és szellemének divatos, romantikus ikonja volt, ezért Böcklin szinte egész életében ugyanezt a képet festette újra és újra. Ilyen a művészettörténetben majdnem egyedülállónak van jelen.

D.J. *Brueghel?*

V.S. 2003-as madridi utam alatt Pieter Brueghel képeit nézve, döbbenetes felismerésre jutottam. Képei teli vannak hangjegyekkel, kottákkal. Előbb ezeket lefordítottam partitúrákra, majd képi anyag is született „Brueghel Symphony” címmel. A zenei anyagon éppen most dolgozom Máté Nikoletta, és ha minden jól megy, az év végére elkészülnek a felvételek.

D.J. *Nietzsche?*

V.S. Nietzsche *A tragédia születésével* hívta fel magára a figyelmemet. Minél többet olvastam, annál több réteg bomlott ki alóla. Nietzsche számomra maga az ellentmondások tárháza, és azt sem mondhatom, hogy különösebben szimpatikus lenne, de szá-

momra ugyanúgy működik, ahogy 15 évesen Orwell gondolata, munkája. Az évek során kezdett megtörténni, beigazolódni, és egy olyan örvény-folyamat kellős közepébe vitt, aminek a végét látni sem lehet, de minden, ami jelenleg történik a világban,

Vály Sándor. A MARE-4

mintha őt igazolná. A legvadabb gondolatai váltak és válnak valóra nap, mint nap. Nietzsche elvezeti az embert a probléma alapjaihoz, oda, hogy az ember nem vette komolyan a metafizikai hagyományokat. *A tragédia „születése”* munkám arról szól, hogyan lehet egy műben megszólaltatni a dionüszoszt és az Apollónit, a teremtettet és a teremtőt. Ez a kettőség, ellentét vagy különbözőség így nem csak emberi, de művészi problémává is nőtt. De erről majd még alább beszélek. D.J. *Ezt a kettős harcot többféleképpen is boncolgattad. Juha Valkeapää hangművésszel tartottatok egy performanceot, melyben Juha hegedül és mezetlen Dionüszoszként jelenik meg babérlevelekkel fején, borral kezében, és táncol a zenére, míg rád, Apollóra is rá nem ragad a hangulat...*

V.S. Számomra az apollói emberkép a nyugati civilizáció individualista, egzisztencialista képe, a sorsát kezébe vevő humanistáé, aki, bár alkotóként lép a színre, szenved, mert alkotásának, létének értelme bizonytalan olyan értelemben, hogy „tudása” miatt elveszítette az ős-egy képét. Isten helyett önmagát helyezte a középpontba. Így viszont elveszítette azt a biztonságot adó mércét, amihez képest embernek nevezheti önmagát az ember, és ami kritériuma az emberré levésnek. A dionüszoszi embernek ilyen problémái nincsenek. Tudja a mércét, mert az ős-egyhez tartozik. Közösségként, de nem tömegként, személyként, de nem egóként. Ismeri létének jelentőségét, mert tudja, hogy ő az Egy-alkotó része, és ezért felelőséggel tartozik. A dionüszoszi

mámorban az ember elveszíti individualitásának tudatát, feloldódik, egybeolvad az ősegygyel. Eme egybeolvadás révén a kollektív víziók és képek örvénye az egységbe rántja az embert. De a kábulat után jön a kijózanodás, mindenki visszaesik saját elkülönült létébe. Ez a kijózanodás veszélyes pillanat. Tragikus. A tragédia nem más, mint ebből a kollektív ősmámorból való kiesés. Az elkülönülés. És ez egyben elbukás is. Ezt az elbukást szenvedni meg az ember, bűnként és büntetésként. Munkáim ezzel a problémával foglalkoznak, a fragmentálódott emberrel. A modern dualizmussal, amely maga a tudathasadás. Munkáimban az ember és környezete kapcsolatát figyelem, az egymásra hatást, lelki-szellemi és fizikális szinten. Miként van jelen Dionüszosz és Apolló. Ez számomra nem csak emberi, de művészi probléma is. A modern ember már nem is annyira a halállal küzd (persze, azzal is), mint inkább önmaga megismerésével, meghatározásával, a nagy problémával, amit a humanizmus hozott felszínre az Egység elvesztésével. Így vált az egy-ség két-séggé. Az ember nem egységes többé, csak fragmentumokban tud élni, gondolkodni, cselekedni. A modern ember sokat gondolkodik a sorsról, nyilván azért, mert rájött, hogy nincsen többé sorsa. Ideológiák, hatalmak, rendszerek és törvények között sodródik, és rádöbben, hogy amiről azt hitte, saját sorsa, az nem más, mint tömegsors.

D.J. Képeidben felhasznált anyagokat nézve az Arte Povera jut eszembe. Hogyan viszonyulsz az Arte Poverához, mely anyagkezelésében tiltakozik a fogyasztói társadalom ellen, és ezért újrahasznált anyagokból építkeznek.

V.S. Munkám annyiban különbözik az Arte Poverától, hogy anyaghasználatom nem ideológiai szempontok alapján történik. Az előttem már használt anyag olyan történelmi és emocionális töltettel rendelkezik, amely segít irányítani a befogadót a szellemi és érzelmi azonosulásra.

D.J. E kiállítás után milyen irányba lépsz tovább? Mit keresel?

V.S. Egyfajta kubizmust, ami rokonságban van Giotto-val, rokonságban van az ikonosztázokkal. De mégsem kép, mégsem figura. Valamiféle térmunkára, képszobrokra gondolok, de anyaguknál fogva mégiscsak a festészet felé mutat, mint a szobrászat felé. Hogyan lehet visszatérni a figurális festészethez, úgy, hogy mégse hasson figurálisnak és benne legyen az a vonal, amit az utóbbi két évben csináltam. Nehéz, nagyon nehéz ügy. Egy lépés előre, kettő hátra.

D.J. Kit ajánlanál most a legfrissebb képzőművészeti benyomásaid közül?

V.S. Tegnapelőtt Penck műveit néztem a Forsblomban. Azt hittem már immunis vagyok a művészetre, hogy nem tud tűzbe hozni. Legalábbis az, ami itt Finnországban történik. Penck művei letépettek. Erősebben érintet, mint Markus Lüpertz tavaly látott munkái. Le kellett ülnöm a földre, mert nem akartak a képek elengedni. Uralkodtak rajtam. Visszaadta hitemet ez a kiállítás. De mondhatnám Lawrence Carroll, vagy Kounellis munkáit is amit az utóbbi hónapokban láttam. Van Művészet!

D.J. Búcsúzóul egy idézetet kérek tőled.

V.S. Az a törekvés, hogy a megálmódott szépséget a társadalmi élet területén valósítsuk meg, az arisztokrata exkluzivitás bélyegét viseli magán - ilyeneket ír Huizinga: *A középkor alkonyában.*

Domokos Johanna

Megjelent a LÁTÓ, szépirodalmi folyóiratban -200/7